

Възстановяване и укрепване на Втората българска дъ

Публикувано от Dimova на 02.02.2010, 21.14

Годините на византийско владичество имат негативни последици за българската история. Наред с новата административна уредба, която лишава българската народност от териториална хомогенност, заедно с фактическото ликвидиране на Българската църква и с физическото унищожаване или приобщаване на българската аристокрация към византийската знат, над населението бива наложена пресата на византийската данъчна система. При император Василий II (986-1025) Византийската империя достига апогея на своята политическа мощ, като ликвидира Българската държава.

С окончателното покоряване на България в бившите нейни територии се установява византийската административна организация. Между Стара планина и р. Дунав се създава тема Паристрион с главен град първоначално Велики Преслав, а в последствие – Дръстър. Темата Сирмиум обхваща най-северозападните области, а нейно средище е град Срем. В центъра на някогашната държава на цар Самуил се създава тема България с център град Скопие. Останалите български земи биват поделени в по-малки административни единици, а териториите в Тракия и Родопската област се включват в преди съществуващи византийски теми. Така българската средновековна народност губи своята териториална хомогенност. Включването на българските земи и население в системата на византийската данъчна политика води до появата на парични такси и данъци, който, в условията на политическа нестабилност и необходимост от все повече ресурси за военните нужди на Империята, стават непосилни за производителното население. Колкото до културните последици от византийското владичество, основният удар от покоряването на Българската държава е в деградирането на Преславската патриаршия, понижаването ѝ в ранг архиепископия и преместването на седалището ѝ в Охрид. За предстоятел на Охридската архиепископия бива въздигнат българинът Йоан Дебърски, но тя успява да запази характера си на славяноезичен, български духовен център само до смъртта на архиепископа през 1037 г.

Безспорно най-тежко върху населението се отразяват непрестанните набези на печенегите, узи и кумани на юг от р. Дунав (XI-XII в.) Византия не полага почти никакви грижи за осигуряване защитата на земите на север от Стара планина от нападенията на номадските народи и с тази своя пасивност принуждава българите сами да се бранят. Населението в тези земи се въоръжава и натрупва военен опит и чувство за независимост. В резултат на това центърът на освободителната борба, който в първите години на византийското владичество е в Македония, се измества в Мизия. Историческият спомен за държавния суверенитет не угасва в годините на византийската власт. През 1040 г. синът на Гаврил Радомир – Делян, избягва от Константинопол, оглавява избухналия около

Белград бунт и бива провъзгласен за цар под името Петър – символ на независимата Българска държава. Срещу него бива изпратена византийска армия, но много от войниците са българи, които издигат Тихомир за водач и се присъединяват към Петър Делян. Избухва спор за короната, който завършва с екзекуцията на Тихомир. Сетне и синът на Иван Владислав Алусиан изявява претенции за водачеството и ослепява Петър Делян. Това преопределя неуспеха на въстанието. През 1071 г. българите в земите на дн. Македония се надигат отново, водени от болярина Георги Войтех и Константин Бодин – син на сръбския крал Михаил. Но това въстание има малък обхват и през 1072 г. е потушено.

Никита Хониат свидетелства, че през управлението на Исак II Ангел в Мизия се засилва особено много народното брожение срещу византийската власт. Причините за неговото разрастване византийският историк вижда в допълнителния данък върху добитъка, с който е обложено населението във връзка със сватбата на Исак II Ангел с унгарската принцеса и с превземането на Солун от норманите. През късната есен на 1185 г. българите Мизия се вдигат на бунт.

Местните аристократи - братята Асен и Петър - се възползват от разпространилия се слух, че покровителят на Солун св. Димитър е напуснал града и е станал закрилник на българите и, опирайки се на факта, че притежават иконата на светеца, те използват това в освободителната борба. Така на празника на светеца през октомври 1185 г. те освещават църквата "Св. Димитър" в Търново и развиват идеята, че Бог е отредил свобода на българите и обявяват началото на бунта. Началото на въстанието е съпроводено от още един особено важен факт, който му придават не само организиран, но и ярък освободителен характер. Пред насъбралото се множество по-големият брат Теодор се увенчава със знаците на царската власт. Българският монах Василий бива ръкоположен за архиепископ на Българската църква, а самият той коронясва Теодор за "цар на българите". След коронацията той приема името Петър в чест на българския цар-свetic Петър I и така дава нов израз не само на светостта на царската власт, но и на историческата приемственост в българската държавна традиция. С тези действия двамата братя ясно показват, че това не е спонтанен бунт на недоволни, а организирано движение за възстановяване на Българското царство. Въстанието бързо обхваща цяла Мизия. Още в началния етап на борбата въстаническата армия се насочва към превземането на някогашната столица Велики Преслав. Нейното освобождение става още един символ на приемствеността на българската държавна традиция, която Петър и Асен осъществяват със своите действия. За кратко време те възстановяват българската политическа власт в Мизия (с изключение на някои черноморски градове) и се насочват към Източна Тракия.

През пролетта на 1186 г. срещу българите е изпратен победителя на норманите Александър Врана. Той успява да отблъсне българите на север от Стара планина, но след като получава подкрепления да продължи настъплението, той се обявява за император и организира обсада на Константинопол, при която е убит. Метежът дава възможност на Асен и Петър да организират силите си и да се насочат към Централна Тракия и

Странджа.

Тези неуспехи изострят вниманието на императора и през ранното лято на 1186 г. той потегля лично срещу въстаниците. След като преминава старопланинските проходи многобройната византийска армия разбива част от въстаническите войски и достига до центъра на освободителното движение. Тогава Асеновци преценяват, че конкретната ситуация налага да се избегне прекия удар с византийците и се оттеглят в земите на север от р. Дунав. След като се задоволява с клетвените обещания на двамата братя Исак II Ангел опустошава областта, взима иконата на св. Димитър и без да постави византийски гарнизони се връща в Константинопол, мислейки, че е победил бунтовниците.

Оттеглянето на византийските войски е знак за Асеновци да подновят настъплението си и през есента на 1186 г. те се завръщат с многобройна съюзническа войска от кумани и повторно установават българската власт в земите между р. Дунав и Балкана, след това Асеновци нахлуват и в Тракия. Император Исак II Ангел предприема поход като планът му е да мине Стара планина през Средец и оттам да се насочи към крепостта Ловеч, където е разположена българската армия. Той превзема града, но зимата го принуждава да се върне в Константинопол, оставяйки войската да презимува в Средец. По това време той получава от унгарския крал мощите на св. Иван Рилски, с които цели да привлече на своя страна местното население. През пролетта на 1187 г. походът е възобновен, византийските преминават Стара планина (вероятно през Етрополския проход) и се отправя към крепостта Ловеч. След неуспешна тримесечна обсада императорът се принуждава да сключи мир с българите. Като заложник на мира в Константинопол е изпратен най-малкият от братята Асеновци – Калоян.

Около 1187 г. Търново се утвърждава като столица на възобновената държава, а за цар е провъзгласен и Асен и двувластието става характерна форма в нейното управление. Но с примирието от 1187 г. Византия все още не е дала своето съгласие по основния въпрос за признаване на легитимността на Българската държава. Постигането на нейното международно признание се превръща в другата основна цел на освободителното движение на Асеновци оттогава насетне.

Победните действия на цар Асен срещу Византия водят до присъединяването на важни области към пределите на възобновената Българска държава, до засилване на нейната роля отново като фактор в политическия живот на Балканите и до превръщането ѝ в опасен враг на Византийската империя. Те карат Византия да предприеме бързи мерки за премахването на цар Асен. Според данните на Никита Хониат той става жертва на заговор, организиран от онази част от болярството, която е недоволна от твърдото управление на българския цар. Убийството е извършено през 1196 г. с намесата на византийската дипломация. Никита Хониат отбелязва, че цар Асен е убит от своя родственик Иванко.. Заради своята лоялност към императора Иванко е назначен за управител на Пловдивската област. След успешните действия срещу бунтовниците цар Петър продължава военните действия на юг, но управлява Българската държава само

една година, защото през 1197 г. също става жертва на болярски заговор. Никита Хониат отбелязва, че той взима за свой помощник в управлението най-малкия си брат Калоян, който още през 1189 г. избягва от Константинопол.

При възцаряването на Калоян (1197-1207) Византия все още държи под властта си част от южните български територии. Но нейните позиции там са значително дестабилизирани с провъзгласяването на Иванко и на Добромир Хриз за независими владетели в Родопската област и в Македония. Тези две нови български политически формации, проява на зараждащите се в страната тенденции на политически сепаратизъм, са сериозна пречка по пътя на пълното държавно обединение на българските земи. Но цар Калоян я премахва лесно като влиза в съюз с двамата отцепници и противници на Византия. Около 1199 г. той организира заедно с тях силна антивизантийска коалиция, към която се присъединява и отцепилият се ромейски управител на Родопската област Йоан Спиридонаки. До края на 1201 г. обаче, цар Калоян превзема крепостта Констанция, Пловдив и цяла Северна Тракия, а през 1201 г. и Варна, като по този начин унищожава напълно византийското присъствие в Северна България. Българското настъпление се насочва и към Западна Тракия и Македония, която до Охрид бива освободена. В пределите на Българската държава е включена и Косовската област, както и Призрен и Прищина.

През 1202 г. се сключва българо-византийски мирен договор, който признава всички териториални завоевания на цар Калоян. Въпреки това обаче, българският владетел все още не е признат официално за цар. Междувременно унгарците се възползват от заетостта на цар Калоян във войната срещу Византия и през 1202 г. превземат Белград и Браничево. Унгарският крал мотивира действията си пред папа Инокентий III (1198-1216) с обстоятелството, че Калоян няма законни права и власт на тези земи. През 1203 г. българският владетел организира успешно контранастъпление срещу унгарците и си възвръща тези области.

Още към края на 1199 г. папа Инокентий III изпраща писмо до цар Калоян с предложение да признае върховенството на Римската църква. Неговият отговор до папата идва три години по-късно, през февруари 1202 г., когато става ясна позицията на Византия по въпроса за суверенитета и царската титла на българския владетел. В него цар Калоян поставя основното си искане, като изтъква че царската корона му принадлежи по право и по традиция, идваща от времето на неговите предшественици – Петър и Самуил. Преговорите за сключването на уния между България и Римската църква стават особено интензивни през 1203-1204 г., когато между цар Калоян и папа Инокентий III са разменени няколко пратеничества и много писма. Цар Калоян не се поколебава да окаже натиск върху папата, като му подхвърля, че е получил предложение от византийския император да признае царската му титла. Това известие до папата вероятно повлиява върху окончателното му решение и на 15 октомври 1204 г. папският легат кардинал Лъв пристига в българската столица. По пътя обаче унгарският крал Емерих задържа папската делегация и известява българския владетел, че ще я пусне само, ако му върне Белград и

Браничево. Цар Калоян не се впуска във военна разправа с унгарците, а се обръща към папата, за да разреши спора. Той сурово осъжда действията на крал Емерих и отхвърля обвиненията, че цар Калоян незаконно владее споменатите земи – според него те са принадлежали на неговите деди и той само ги връща на народа си.

Така на 7 ноември 1204 г. архиепископ Василий е миропомазан за “примас”, което според папата е равностойно на “патриарх”. На следващия ден, 8 ноември 1204 г., в Търново папският пратеник кардинал Лъв коронясва тържествено Калоян за български “крал” и му предава от името на папата корона, скиптер и знаме. Съобразно теократичната доктрина на Римската църква Калоян не може да получи по-високо владетелско достойнство. Въпреки това той смята, че му е призната царската титла и във всичките си писма до папата се титулува като “император на България и Влахия”, т. е. като цар. Тази титулатура на Калоян трябва да се тълкува в смисъл, че в пределите на Българското царство влизат и земите на север от р. Дунав, които са означавани с понятието “Влахия”. Важен израз на държавния суверенитет, извоюван от цар Калоян, е и правото, което получава, да сече монети със своя образ. Унията е скрепена с подписването на тържествена клетва-договор от страна на Калоян, с която той се задължава да признае върховенството на Римската църква.

Латинската империя се създава след превземането на Константинопол от рицарите на IV кръстоносен поход на 13 април 1204 г. От Византия остават да съществуват като самостоятелни формации Епир, Никея и Трапезунд. По дипломатически път цар Калоян прави опит да установи мирни отношения с император Балдуин I (1204-1205), но бароните в Константинопол отхвърлят предложението за мир с България и отказват да признаят неговата царска власт. Експанзивните намерения на латинците спрямо Българската държава и останалите Балкански земи се очертават ясно след превземането на Солун и Западна Тракия, където се създава тяхното кралство, начело с Бонифаций Монфератски. През лятото на 1204 г. те започват настъпление в Източна Тракия и поставят под властта си градовете Одрин, Провдив, Аркадиопол, Стенимахос, и др. Тогава цар Калоян пуска в действие силата на оръжието. Подпомогнат от куманите и от византийската аристокрация в Тракия, с която сключва съюз за съвместна борба срещу латинците, той организира своята военна офанзива за защита на българската държавна независимост. Според изработения съвместен план за действие населението на тракийските градове трябва да въстане и да прогони настанилите се в тях рицари. Първи това правят жителите на Одрин, на който цар Калоян с войската си трябва да окаже помощ. В отговор на тези съвместни действия към Одрин се насочва с войската си и император Балдуин I. Решителната битка между българи и латинци става на 14 април 1205 г., в която цар Калоян е абсолютен победител. Самият латински император е пленен и отведен в Търново, където скоро след това е убит при опит за организиране на заговор срещу цар Калоян.

През 1207 г. войната между българи и латинци пламва с нова сила. Цар Калоян сключва договор с Никейската империя за съвместни действия срещу Константинопол. Българските войски обсаждат Одрин, но оттеглянето на куманите принуждава Калоян да снесе обсадата на града. На свой ред през юли 1207 г. император Хенрих се споразумява с Бонифаций Монфератски с общи усилия да нападнат България. Но планът им се проваля, защото солунският крал е убит от българите в южните склонове на Родопите. Тогава цар Калоян организира своя втори поход срещу Солун. Градът е обсаден от неговите войски през ранната есен на 1207 г., но пред неговите стени българският владетел става жертва на болярски заговор и бива убит в шатрата си от куманския войвода Манастър в началото на октомври 1207 г. Трупът на Калоян е пренесен в Търново и погребан в църквата “Св. 40 мъченици”, където при археологически разкопки е открит неговия гроб.

Възстановяване и укрепване

Powered by

Bukvar.bg

Image not found

© 2010-2024